

Warszawa, 30 kwietnia 2025 r.

Dr hab. inż. arch. Małgorzata Mirecka
Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej
Ul. Koszykowa 55
00-659 Warszawa

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr inż. arch. Agnieszki Czachowskiej

**pt.: „POGŁĘBIONA PARTYCYPACJA SPOŁECZNA
W SYSTEMOWYM KSZTAŁTOWANIU BŁĘKITNO-ZIELONEJ
INFRASTRUKTURY MIEJSKIEJ”**

wykonana na zlecenie

Przewodniczącej Rady Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Śląskiej,
dr hab. inż. arch. Aliny Pancewicz, prof. PŚ

1. PODSTAWY RECENZJI

- 1.1. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t. j. D.U. z 2024 r. poz. 1571),
- 1.2. Stosowna umowa o dzieło z Politechniką Śląską,
- 1.3. Rozprawa doktorska mgr inż. arch. Agnieszki Czachowskiej pt.: „Pogłębiona partycypacja społeczna w systemowym kształtowaniu błękitno-zielonej infrastruktury miejskiej”.

2. OCENA FORMALNA ROZPRAWY

2.1. Forma i układ pracy

Recenzowana rozprawa doktorska jest opracowaniem jedno tomowym, przedstawionym w formie wydruku w formacie A4, w sztywnej oprawie. Całość opracowania liczy 224 strony. Część merytoryczna pracy zawiera 6 rozdziałów, przy czym pierwszy stanowi wprowadzenie do badań, a ostatni ich podsumowanie. Pracę rozpoczyna Spis treści, a kończą Bibliografia, Spisy rysunków, zdjęć, tabel. Uzupełnieniem pracy jest Aneks, zawierający dwa załączniki – Scenariusz warsztatu na temat błękitno-zielonej infrastruktury opracowany w formie poradnika dla profesjonalistów miejskich i Formularz adaptacji, narzędzie do analizy i tworzenia przestrzeni przystosowanych do zmiany klimatu. Struktura taka jest logiczna, a zawarte w pracy treści odpowiadają określonej we Wprowadzeniu problematyce. Tytuł rozprawy jest adekwatny do jej zawartości.

2.2. Wybór problematyki badawczej

Pani mgr inż. arch. Agnieszka Czachowska podjęła w swojej pracy problematykę niezwykle ważną w dobie postępujących zmian klimatycznych, związaną z wprowadzeniem rozwiązań sprzyjających zieleni i retencji wody w miastach i co ważne, wykreowanych w wyniku działań partycypacyjnych mieszkańców, jako odpowiedź na zmianę klimatu i próbę adaptacji do tej zmiany. Oba wątki – związany z błękitno-zieloną infrastrukturą, jak i z udziałem lokalnych społeczności w planowaniu i budowaniu miasta, są przedmiotem zainteresowania nie tylko badaczy, ale również międzynarodowych organizacji, które dbałość o klimat i środowisko oraz konieczność udziału obywateli w procesach partycypacyjnych, wpisują w swoje dokumenty programowe. Są one również przedmiotem uregulowań prawnych, na poziomie unijnym i krajowym.

Wybrana przez Doktorantkę problematyka badawcza jest zatem bardzo ważna i aktualna. Wpisuje się ona także w polityki klimatyczne i nurty rozwojowe współczesnych miast, dążących do łagodzenia zjawisk związanych ze zmianami klimatycznymi i poszukujących narzędzi do skutecznego wdrażania rozwiązań temu służących. Ocena zjawisk związanych z kryzysem klimatycznym, zachodzących w miastach w ostatnich latach i opracowanie narzędzi pogłębionej partycypacji w zakresie budowania błękitno-zielonej infrastruktury, może stanowić istotny wkład Autorki w poszukiwania metod jej systemowego kształtowania.

2.3. Cele badawcze, teza, zakres, metoda pracy

Zasadniczym celem pracy, wskazanym przez Autorkę, jest wypracowanie rozwiązań które ułatwią stosowanie pogłębionych technik partycypacyjnych we wdrażaniu błękitno-zielonych rozwiązań w gminach, rozwiązań, które mogą być odpowiedzią na wyzwania przed którymi stają lokalni urzędnicy, odpowiedzialni za przebieg procesu planistycznego.

Zakres pracy zdefiniowany został pod kątem przedmiotu i podmiotu badań, ich ram czasowych i przestrzennych. I tak przedmiotem badań były procesy partycypacyjne związane z błękitno-zieloną infrastrukturą w miastach, zakres podmiotowy obejmował zagadnienia związane z metodami angażowania i rolą różnych interesariuszy w procesach partycypacyjnych. Ramy czasowe objęły ostatnie dwudziestolecie, co można wiązać z czasem wejścia w życie reformy planowania przestrzennego z 2003 r., coraz silniejszym rozwojem samorządności lokalnej, wzmacnianiem się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce, jak i coraz większym zaangażowaniem zarówno badaczy jak i lokalnych społeczności w działania związane z potrzebą podejmowania działań mitygujących i adaptacyjnych do zmian klimatu. W odniesieniu do ram przestrzennych Autorka określa je odmiennie dla różnych etapów badań, poczynając od skali globalnej dla opisanego stanu wiedzy, przez europejską zastosowaną dla wyboru studiów przypadku i na ograniczeniu jej do skali krajowej w części wdrożeniowej. Delimitację zakresu badań w każdym z powyżej opisanych aspektów należy uznać za właściwą.

Cel badań i ich zakres zostały zatem przejrzysto zdefiniowane, a badania prowadzone były w oparciu o trzy tezy badawcze:

1. Partycypacja społeczna stanowi narzędzie pozwalające na wprowadzanie zrównoważonych rozwiązań dotyczących błękitno-zielonej infrastruktury w gminach. Wypracowane w czasie procesu partycypacyjnego rozwiązania są bardziej akceptowalne społecznie i jednocześnie lepiej odpowiadają na wyzwania kryzysu klimatycznego.

2. Partycypacja społeczna ułatwia systemowe wprowadzanie błękitno-zielonej infrastruktury w miastach, poprzez wspólną pracę interesariuszy nad założeniami koncepcji zagospodarowania terenu, poprzez udział w jej realizacji i utrzymaniu. Może być ona wdrażana na wszystkich etapach opracowania projektu: w czasie diagnozy, projektowania, wdrażania i utrzymania oraz ewaluacji zastosowanych rozwiązań BZI.
3. Partycypacyjne wdrażanie rozwiązań błękitno-zielonej infrastruktury zwiększa wiedzę mieszkańców na temat prowadzonych działań adaptacyjnych związanych ze zmianą klimatu, a także wzmacnia ich poczucie tożsamości społecznej i integracji.

Doktorantka zrezygnowała zatem z postawienia jednej tezy, czy hipotezy badawczej, uzupełnionej ewentualnymi pytaniami badawczymi, prowadzącymi do potwierdzenia bądź obalenia tezy. Uwzględniając szeroki, interdyscyplinarny zakres badań przeprowadzonych przez Doktorantkę, które ostatecznie doprowadziły do weryfikacji postawionych tez, tryb taki należy uznać za właściwy.

Dla zweryfikowania tych tez Autorka posłużyła się różnymi metodami badań, do których należały: badania wiedzy zastanej – studia literatury przedmiotu, studia przypadków – procesów partycypacyjnych, wywiady pogłębione, eksperymenty prowadzone w ramach projektów, w których uczestniczyła oraz własne obserwacje wydarzeń i zjawisk zachodzących w planowaniu miast, w kontekście strategicznych dokumentów Unii Europejskiej, programów krajowych i zmian w przepisach prawa. Zastosowane metody badań można ocenić jako adekwatne do podejmowanej problematyki, szczególnie w kontekście aplikacyjnego znaczenia doktoratu.

2.4. Struktura rozprawy

W strukturze dysertacji wyodrębniono Wprowadzenie, 5 rozdziałów (każdy zakończony wnioskami), Podsumowanie i dodatkowo – Aneks. Wprowadzenie i Podsumowanie stanowią dwa samodzielne rozdziały, wprowadzające do badań i je zamykające.

We Wprowadzeniu Autorka zamieszcza uzasadnienie podjęcia tematu, ogólne wprowadzenie do badanej problematyki, a następnie opisuje stan badań. W kolejnym kroku formułuje cele pracy badawczej, jej zakres i przyjęte metody badań. Wstęp zamyka wyjaśnienie i zdefiniowanie pojęć zastosowanych pracy, uzupełnione spisem podstawowych przepisów prawa, które regulują planowanie przestrzenne, ochronę środowiska i system samorządowy w Polsce. Szkoda, że definicje nie zostały uporządkowane alfabetycznie, co zapewne ułatwiłoby czytelnikowi odnalezienie ich w tekście. Spis aktów prawnych jest raczej niepotrzebny, tym bardziej, że różni się on od spisu podanego w Bibliografii.

Pewne zastrzeżenia recenzentki budzi opisany w doktoracie stan badań. Podzielony został on, zresztą słusznie na 5 podrozdziałów, traktujących kolejno o: kryzysie klimatycznym; planowaniu przestrzeni w aspekcie kryzysu klimatycznego, adaptacji i mitygacji w miastach do zmiany klimatu; błękitno-zielonej infrastrukturze i wdrażaniu jej w miastach; partycypacji społecznej w planowaniu przestrzennym i wreszcie partycypacji społecznej we wdrażaniu błękitno-zielonej infrastruktury. Cały podrozdział „Stan badań” zakończono wnioskami, zapewne słusznymi, ale słabo powiązanymi ze źródłami wiedzy, które opisane zostały bardzo pobieżnie. Doktorantka podaje liczne źródła wiedzy (blisko 160 pozycji w tej części dysertacji, liczącej 20 stron), jednak wobec skrótowych opisów zawartości całych grup publikacji, trudno się zorientować, jakie konkluzje badaczy z nich wynikają, a tym samym jak jest obecny stan wiedzy w zakresie badanych przez Doktorantkę

problemów. Pozostałe podrozdziały Wprowadzenia nie budzą większych zastrzeżeń recenzentki i opisane zostały już wcześniej w recenzji.

W Rozdziale II Doktorantka kolejno odnosi się do: wpływu kryzysu klimatycznego na miasta, adaptacji i mitygacji miast do zmiany klimatu oraz błękitno-zielonej infrastruktury w miastach. W oparciu o liczne źródła literaturowe i międzynarodowe dokumenty programowe i strategiczne, Autorka trafnie diagnozuje zagrożenia dla miast wynikające ze zmian klimatu, odnosząc się jednocześnie do społecznych aspektów zjawiska – świadomości zagrożeń i chęci do ich łagodzenia w społeczeństwie. Następnie, po krótkim wprowadzeniu dotyczącym międzynarodowych dokumentów, leżących u podłoża działań w zakresie łagodzenia zmian klimatycznych, przytacza i wyczerpująco opisuje szereg krajowych inicjatyw mających na celu adaptację i mitygację do zmian klimatu. Logiczną kontynuację tych rozważań stanowi podrozdział dotyczący możliwości wprowadzania błękitno-zielonej infrastruktury w miastach i korzyści, które mogą z tego wynikać w aspekcie lepszego przystosowania miast do zmian klimatycznych.

Podkreślić należy w tym miejscu szeroki zakres badań i dogłębną wiedzę Doktorantki, popartą licznymi opracowaniami naukowymi, co pozwoliło na postawienie trafnej diagnozy, stanowiącej przesłankę do dalszych badań.

Rozdział III poświęcony został planowaniu przestrzeni w kontekście zrównoważonego rozwoju. Doktorantka szczegółowo wyjaśnia w nim ostatnie zmiany systemowe w planowaniu przestrzennym w Polsce, podkreślając rolę planowania przestrzennego w skutecznej integracji kwestii środowiskowych i adaptacyjnych w kształtowaniu obszarów miejskich. Wnikliwie omówione są też zagadnienia partycypacji społecznej w planowaniu przestrzennym. Być może szkoda, że pisząc o „drabinie partycypacji” Autorka pomija twórczynię tego modelu, Sherry Arnstein, a podaje jedynie współczesne, uproszczone jego modyfikacje. Jednak wątki partycypacyjne omówione są w tej części pracy dość szeroko, z odniesieniem do międzynarodowych i krajowych dokumentów i zaleceń. Trafnie zauważa również Doktorantka, że „pomimo zauważalnego kryzysu klimatycznego niewiele narzędzi partycypacyjnych dotyczy tego wyzwania” i podkreśla rolę systemowego i partycypacyjnego wdrażania rozwiązań pro-klimatycznych. Rozdział III zamykają dobrze dobrane studia przypadków, stanowiące ilustrację partycypacyjnego wdrażania rozwiązań błękitno-zielonej infrastruktury w różnych skalach – metropolii, miasta i jego fragmentu. Cały bardzo ciekawie i solidnie opracowany rozdział zamykają wartościowe i poprawnie wyciągnięte wnioski.

Za najbardziej interesujący należy uznać Rozdział IV dysertacji, opracowany na podstawie własnych doświadczeń Doktorantki, zdobytych w czasie realizacji programu „WSPÓLNA PRZESTRZEŃ – partycypacyjne planowanie przestrzeni w gminach”. Doświadczenia zdobyte podczas trzech lat realizacji tego projektu oraz weryfikacja założonych w nim i ostatecznie osiągniętych celów, stanowiły dla Autorki solidną podstawę refleksji naukowej, która pozwoliła ocenić wartość przeprowadzonych działań i wyciągnąć wnioski na przyszłość. Wnioski te, dotyczące pogłębionej partycypacji społecznej, podparte badaniami z poprzednich rozdziałów, stanowiły rzetelną podstawę do opracowania ostatniego, wdrożeniowego rozdziału dysertacji.

Rozdział V – uzupełniony zawartymi w Aneksie załącznikami stanowi bardzo ciekawe i wartościowe podsumowanie badań, w formie wdrożenia narzędzi pogłębionej partycypacji w systemowym kształtowaniu błękitno-zielonej infrastruktury w miastach. Rozdział ten

stanowi istotny wkład Autorki w rozwój metod partycypacyjnych i należy go uznać za bardzo cenny materiał, możliwy do wykorzystania przez lokalne samorządy i organizacje społeczne. Narzędzia te mogą mieć zastosowanie, zarówno na etapie edukacyjnym, poszerzającym wiedzę mieszkańców o zagadnienia związane ze zjawiskami klimatycznymi we współczesnych miastach i z błękitno-zieloną infrastrukturą, jak i na etapie systemowego wprowadzania rozwiązań adaptacyjnych do zmian klimatu.

Doktorantka opracowała dwa narzędzia – pierwsze z nich to scenariusz jednodniowego warsztatu dla profesjonalistów miejskich dotyczącego systemowego wdrażania błękitno-zielonej infrastruktury wraz z instrukcją jak go przeprowadzić, drugie to formularz adaptacji służący do analizy i tworzenia przestrzeni przystosowanych do zmiany klimatu. Co ważne, oba narzędzia zostały przez Autorkę przetestowane i ostatecznie zamieszczone jako załączniki do dysertacji.

Rozdział VI, zamykający dysertację, stanowi logiczne podsumowanie całości badań teoretycznych i praktycznych. Autorka wykazuje w nim słuszność przyjętej metody badań i realizację przyjętego we Wprowadzeniu celu badań – czyli „wypracowania rozwiązań które ułatwią stosowanie pogłębionych technik partycypacyjnych we wdrażaniu błękitno-zielonych rozwiązań w gminach, rozwiązań, mogących być odpowiedzią na wyzwania przed którymi stają lokalni urzędnicy, odpowiedzialni za przebieg procesu planistycznego.” W Podsumowaniu dysertacji Doktorantka zweryfikowała również tezy sformułowane we Wprowadzeniu, odnosząc się do każdej z nich, co pozwala na stwierdzenie, że przeprowadzone studia teoretyczne i praktyczne doświadczenia Autorki potwierdziły ich słuszność.

2.5. UWAGI REDAKCYJNE, OPRAWA GRAFICZNA PRACY

Praca jest napisana poprawnym, czytelnym i komunikatywnym językiem i została starannie opracowana pod względem edytorskim. Doktorantka dobrze posługuje się odniesieniami do literatury, właściwie opracowane zostały w spisy bibliografii, ilustracji, rysunków, fotografii i tabel. Bogaty materiał ilustracyjny, stanowi ważną część dysertacji i jest jej cennym dopełnieniem. Ilustracje są opracowane starannie i komunikatywnie, logicznie umieszczone w tekście.

Recenzentka zauważyła drobne usterki redakcyjne, polegające na: niezgodności numeracji stron w tekście i w spisie treści, braku uporządkowania alfabetycznego definicji zamieszczonych we Wprowadzeniu, rozbieżności między spisem aktów prawnych we Wprowadzeniu i w Bibliografii.

2.6. LITERATURA

Dysertacja jest bardzo dobrze podbudowana odpowiednią literaturą naukową, nie tylko z dziedziny nauk inżynierjno-technicznych, ale również przyrodniczych. Bibliografia obejmuje ponad 280 pozycji, na które składają się: pozycje zwarte, artykuły w czasopiśmie, materiały pokonferencyjne, akty prawne oraz strony internetowe. Dobór literatury zarówno polskiej jak i zagranicznej wskazuje na bardzo dobrą orientację Doktorantki w przedmiocie badań. Źródła wskazane w bibliografii dobrane są poprawnie, odpowiadają tematycznie zarówno dyscyplinie architektura i urbanistyka jak i treści pracy.

3. OCENA MERYTORYCZNA PRACY, PODSUMOWANIE

Procedowana rozprawa doktorska jest napisana na bardzo dobrym poziomie merytorycznym. Tytuł dobrze ilustruje jej zawartość, podobnie jak nazwy poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów. Struktura pracy jest przejrzysta i logiczna. Zastosowane metody badawcze są adekwatne do przedmiotu i celu pracy. Założony cel badań został zrealizowany, a przedstawione badania potwierdziły słuszność przyjętych tez. Stosowana terminologia jest zgodna z ogólnie przyjętą w tej dziedzinie wiedzy, a ewentualne wątpliwości rozwiewa zamieszczony we Wprowadzeniu „słowniczek”. Dobór literatury, zarówno polsko- jak i obcojęzycznej jest właściwy i bogaty. Najślabszy element dysertacji stanowi przegląd wiedzy, dotyczącej badanej przez Doktorantkę problematyki. Przytoczone przez Autorkę źródła wiedzy opisane są pobieżnie, a opisy te dotyczą raczej zawartości publikacji, a nie wyrażanych w nich poglądów innych badaczy.

Na szczególną uwagę zasługuje wdrożeniowy charakter pracy, polegający na opracowaniu i przetestowaniu przez Doktorantkę narzędzi pogłębionej partycypacji w systemowym kształtowaniu błękitno-zielonej infrastruktury w miastach, co stanowi istotny wkład Autorki w rozwój metod partycypacyjnych i należy go uznać za bardzo cenny materiał, możliwy do wykorzystania przez lokalne samorządy i organizacje społeczne. Narzędzia te mogą mieć zastosowanie, zarówno na etapie edukacyjnym, poszerzającym wiedzę mieszkańców o zagadnienia związane ze zjawiskami klimatycznymi we współczesnych miastach i z błękitno-zieloną infrastrukturą, jak i na etapie systemowego wprowadzania rozwiązań adaptacyjnych do zmian klimatu.

4. WNIOSEK KOŃCOWY

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Doktorantka wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną, samodzielnym podejściem do pracy badawczej, znajomością metod badawczych stosowanych w naukach technicznych oraz oryginalnym wnioskowaniem podjętego problemu naukowego. Uwagi zamieszczane w recenzji nie podważają pozytywnej oceny merytorycznej przedstawionej rozprawy doktorskiej i jej wysokich walorów naukowych i aplikacyjnych. W szczególności na podkreślenie zasługuje kompleksowe ujęcie badanych zagadnień, dogłębna znajomość praktycznej strony opisywanych zjawisk i procesów, co złożyło się na bardzo wysoką wartość aplikacyjną pracy.

Reasumując – rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Agnieszki Czachowskiej, pt.: „Pogłębiona partycypacja społeczna w systemowym kształtowaniu błękitno-zielonej infrastruktury miejskiej”, przygotowana pod kierunkiem Promotora dr hab. inż. arch. Michała Stangela, prof. Politechniki Śląskiej i Opiekuna naukowego z ramienia przedsiębiorstwa (Fundacji Sendzimira), dr hab. inż. Tomasza Bergiera, prof. AGH, jest zgodna z przyjętymi standardami dla pracy doktorskiej w dziedzinie nauk technicznych oraz dyscyplinie naukowej architektura i urbanistyka. Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska spełnia wymogi zgodne z ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t. j. D.U. z 2024 r. poz. 1571), w związku z powyższym wnoszę o jej

przyjęcie i dopuszczenie do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

Dodatkowo, w przypadku pozytywnego zakończenia przewodu doktorskiego Pani mgr inż. arch. Agnieszki Czachowskiej, doceniając aktualność i wagę podjętych w dysertacji zagadnień oraz jej wysoki walor aplikacyjny, wnoszę o jej wyróżnienie.

Dr hab. inż. arch. Małgorzata Mirecka